

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΜΗΛΙΟ

Η συνέντευξη με το Γιάννη Μηλιό λήφθηκε και αποδόθηκε από το Μιχάλη Βακαλούλη στην Αθήνα, στις 11 Ιουλίου 2013. Ο Γιάννης Μηλιός είναι καθηγητής πολιτικής οικονομίας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και υπεύθυνος Οικονομικής πολιτικής του ΣΥΡΙΖΑ.

Ο Μιχάλης Βακαλούλης είναι καθηγητής πολιτικής επιστήμης στο πανεπιστήμιο Paris 8 και επιστημονικός σύμβουλος πολλών κοινωνικών και πολιτικών οργανισμών. Παρακαλούθησε τις εργασίες του Ιδρυτικού συνεδρίου του ΣΥΡΙΖΑ ως απεσταλμένος της Fondation Gabriel Péri στα πλαίσια μιας ευρωπαϊκής μελέτης για την εναλλακτική κυβερνησιμότητα της Αριστεράς.

— Η Ευρώπη λειτούργησε εδώ και κάποιες δεκαετίες σαν ένας πόλος έλξης για τη δημοκρατία, την ειρήνη ανάμεσα στους λαούς και την οικονομική ανάπτυξη. Βρίσκεται όμως σήμερα αντιμέτωπη με μια πρωτόγνωρη και πολύπλευρη κρίση που αυξάνει τις ανισότητες ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες και οδηγεί στην κατάρρευση ολόκληρων κοινωνιών. Με ποιους όρους θα μπορούσαμε να αναλύσουμε τη κρίση της Ευρώπης όχι απλά στην οικονομική της διάσταση αλλά κυρίως σαν δομική κρίση στρατηγικού προσανατολισμού;

Γιάννης Μηλιός — Για να κατανοήσουμε την τομή που επισημαίνετε, καθώς και την εν εξελίξει αλλαγή μοντέλου στην Ευρώπη που αφορά όχι μόνο στην οικονομία αλλά στο θεσμικό πλαίσιο και στη δημοκρατία, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας δύο παράγοντες. Από τη μια, την πάγια στρατηγική που είχαν οι οικονομικά κυρίαρχες δυνάμεις αλλά και οι πολιτικές ελίτ στην Ευρώπη, την οποία συμβατικά ονομάζουμε νεοφιλελευθερισμό, και από την άλλη, τη μεγάλη οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008.

Η πάγια νεοφιλελεύθερη στρατηγική σήμαινε μια αναδιανομή πλούτου και εξουσίας υπέρ του κεφαλαίου. Η διαδικασία αυτή διεξαγόταν στο πλαίσιο των κοινωνικών ανταγωνισμών (της «πάλης των τάξεων») και είχε κάποια συγκεκριμένα όρια. Το βασικό της εργαλείο ήταν να εκθέτει την κάθε μεμονωμένη επιχείρηση σε όσο το δυνατό πιο έντονο ανταγωνισμό έτσι ώστε να μετακυλιεται το κόστος στις πλάτες των εργαζομένων, και παράλληλα, η οικονομία να αναδιαρθρώνεται με την έννοια της αποδιάρθρωσης ή της απόσυρσης των λιγότερα ανταγωνιστικών κεφαλαίων.

Για την υλοποίησή του, το νεοφιλελεύθερο σχέδιο προϋποθέτει το συνολικό πεδίο της ευρωπαϊκής οικονομικής ενοποίησης. Προϋποθέτει δηλαδή την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων, εμπορευμάτων, εργαζομένων, καθώς και ενιαίο θεσμικό πλαίσιο. Το ενιαίο νόμισμα είναι το επιστέγασμα της ευρωπαϊκής αυτής στρατηγικής. Με τη νομισματική ολοκλήρωση εξαφανίζεται η δυνατότητα της διακύμανσης του (εθνικού) νομίσματος που λειτουργεί προστατευτικά για τη χώρα η οποία ωθείται σε υποτίμηση. Ο εν λόγω μετασχηματισμός βασίζεται στην ενοποίηση και την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σφαίρας η οποία δεν αποτελεί ένα απλό πεδίο κερδοσκοπίας αλλά σφαίρα ρύθμισης του καπιταλιστικού συστήματος. Η αγορά κεφαλαίου δεν υπάρχει παρά μόνο μέσω της χρηματοπιστωτικής σφαίρας. Ας μη ξεχνάμε εξάλλου ότι μια κλασσική βιομηχανική επιχείρηση, όπως λ.χ η Ρενώ ή η Πεζώ, συνιστά συγχρόνως και χρηματοπιστωτική σφαίρα, γιατί οι μετοχές της πωλούνται και αγοράζονται στο Χρηματιστήριο και ανάλογα με τη διακύμανση των τιμών τους αποστέλλονται μηνύματα αναγκαία για τη λειτουργία αυτής καθαυτής της βιομηχανικής παραγωγής.

Αυτό το μοντέλο δημιούργησε εκ των υστέρων ένα είδος άτυπου προστατευτισμού για τις χώρες που είχαν χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης αλλά υψηλότερη κερδοφορία, όπως οι περισσότερες χώρες της Νότιας Ευρώπης και η Ιρλανδία. Οι χώρες αυτές προσέλκυσαν κεφάλαια, κυρίως υπό τη μορφή επενδύσεων χαρτοφυλακίου που βασίζονταν σε προσδοκίες υψηλότερων αποδόσεων στην αγορά μετοχών. Παράλληλα, ανέπτυξαν γρηγορότερα από τις άλλες το δημόσιο και ιδιωτικό δανεισμό. Στα πλαίσια της ενοποιημένης χρηματοπιστωτικής σφαίρας, η περίπτωση των χωρών της Νότιας Ευρώπης συνάδει με το κυρίαρχο μοντέλο στην παγκόσμια οικονομία μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Κίνας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μεγάλα πλεονάσματα κεφαλαιακών ροών, εξ ου και τα μεγάλα ελλείμματα εμπορικών ροών. Το ίδιο συνέβη με τη Νότια

Ευρώπη, που προσομοιάζει, στο σημείο αυτό, στο οικονομοτεχνικό μοντέλο των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι επίσημοι οικονομολόγοι των διεθνών οργανισμών εντόπιζαν αυτή την ανισομέρεια και την αξιολογούσαν θετικά, θεωρώντας ότι μέσω αυτής της διαδικασίας ενισχύεται το λεγόμενο *catching up*, δηλαδή η γρηγορότερη μεγέθυνση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, και συνεπώς, η σύγκλιση όλης της Ευρώπης.

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009 οδήγησε στην κατάρρευση αυτού του μοντέλου συμβίωσης εντός της ΕΕ, καθώς προκάλεσε σαν βασικό της στοιχείο τη χρηματοπιστωτική αναξιοπιστία χωρών με συγκριτικά υψηλά δημόσια ελλείμματα και χρέος. Αυτό που συνέβη είναι ότι ξαφνικά επαναπροσδιορίστηκε ο χρηματοπιστωτικός κίνδυνος. Το κυρίαρχο μοντέλο κατέρρευσε γιατί πάνω απ' όλα μειώθηκαν οι εισροές από επενδύσεις χαρτοφυλακίου αλλά και οι δανειακές εισροές. Η βαθιά κρίση ταρακούνησε τον ανεπτυγμένο καπιταλισμό. Μάλιστα σε μια πρώτη φάση δημιούργησε και ένα διάχυτο τρόμο. Ας θυμηθούμε τις «αντικαπιταλιστικές» διακηρύξεις του Νικολά Σαρκοζί μεσούσης της κρίσης ενάντια στις «υπερβολές» του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού και της κερδοσκοπίας.

— *Ακριβώς. Το 2009 διακήρυττε σε συνέδριο «για την Κρίση» που έλαβε χώρα στο Παρίσι, παρουσία της Ανγκελα Μέρκελ και άλλων Ευρωπαίων ηγετών, ότι πρέπει να ηθικοποιήσουμε και όχι να καταστρέψουμε τον καπιταλισμό.*

Γιάννης Μηλιός — Αυτή η διακήρυξη καταγράφει την έκπληξη και την ανασφάλεια που αισθάνθηκαν οι ευρωπαϊκές ελίτ αμέσως μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Πολύ σύντομα όμως, σε μια σύνοδο του G20, διαπίστωσαν ότι η κρίση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ευκαιρία για την ενδυνάμωση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου το οποίο, κατά κάποιο τρόπο, αλλοιωνόταν από την ανισομέρεια που περιγράψαμε προηγούμενα. Τελικά, οι μεγάλες ροές χρήματος στις ταχέως αναπτυσσόμενες, αλλά κατά μέσο όρο, χαμηλότερου επιπέδου ανάπτυξης χώρες, διαχέονταν στην κοινωνία με τον ένα ή τον άλλο τρόπο και προστάτευαν ως ένα βαθμό την ίδια την εργασία. Τα υψηλά κέρδη και οι προσδοκίες για ακόμη μεγαλύτερη κερδοφορία επέτρεπαν αυξήσεις μισθών (καίτοι βέβαια, αν λάβουμε υπόψη μας και τα μη μετρήσιμα στοιχεία της εκ

περιτροπής και μαύρης εργασίας, αυξήθηκε μεν ο μέσος μισθός αλλά όχι η μερίδα των μισθών), επιτάχυναν τη διαφθορά, κλπ.

Η έλευση της κρίσης δίνει τη δυνατότητα στις κυρίαρχες τάξεις να εμβαθύνουν σε πρωτόγνωρο βαθμό το νεοφιλελεύθερο σχέδιο, συνθλίβοντας στην ουσία το μεταπολεμικό κοινωνικό συμβόλαιο και συμπιέζοντας τις ιστορικά διαμορφωμένες κοινωνικές ανάγκες. Η μείωση της αξίας της εργατικής δύναμης είναι στο επίκεντρο της νεοφιλελεύθερης επίθεσης. Και όπως ξέρουμε από τον Μαρξ, αυτή η αξία δεν είναι κάτι τεχνητό ή σταθερό. Αποτελεί ένα αποκρυστάλλωμα του ταξικού αγώνα. Έτσι, ενώ στην Ελλάδα του 2008, για τον νεοεισερχόμενο στην αγορά εργασίας το ποσό των 750 ευρώ αντιπροσώπευε μια πολύ χαμηλή αμοιβή και εμείς ως Αριστερά διαμαρτυρόμασταν για τη διαβόητη «γενιά των 750 ευρώ», σήμερα, πέντε χρόνια μετά την έκρηξη της ανεργίας, το ίδιο ποσό ως αμοιβή μόνιμης εργασίας θεωρείται «ικανοποιητική». Αυτό σημαίνει ότι οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές πέτυχαν να συμπίεσουν τη αξία της εργατικής δύναμης ή το ιστορικά κατοχυρωμένο όριο των αναγκών.

— Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρούμε μια ανισόμετρη επίπτωση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Ειδικότερα, χώρες του ευρωπαϊκού Νότου όπως η Ελλάδα βιώνουν δραματικά την οικονομική κατάρρευση της μεσαίας τάξης και μια βιοποριστική εξαθλίωση χωρίς προηγούμενο στη μεταπολεμική ιστορία των φτωχών λαϊκών στρωμάτων. Άλλες χώρες, όπως η Γερμανία, παρόλο το βάθεμα των κοινωνικών ανισοτήτων στο εσωτερικό τους, φαίνεται να πλήττονται λιγότερο, και μάλιστα να επωφελούνται από τη κρίση. Πώς εξηγείται αυτή η πολωτική κατάσταση;

Γιάννης Μηλιός — Κατ'αρχήν, οι συνέπειες της κρίσης εμφανίζονται με υστέρηση, υπό τη μορφή σαλαμιού, σε όλες τις χώρες. Πάντα υπάρχει, ως παράγωγη όψη του ταξικού ανταγωνισμού, ο διακρατικός ανταγωνισμός που συνιστά τον ανταγωνισμό ανάμεσα στο συνολικό κοινωνικό κεφάλαιο κάθε χώρας. Συγκεκριμένα, μερικές χώρες ευνοούνται περισσότερο ή πλήττονται λιγότερο και κάποιες άλλες το αντίστροφο. Συνεπώς αλλάζει και ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ τους. Η περίπτωση όμως της Γερμανίας είναι ιδιαίτερη δεδομένου του ηγεμονικού της ρόλου λόγω του μεγέθους και

της δύναμής της. Είναι κάτι αντίστοιχο με το στρατιωτικό, οικονομικό και γεωπολιτικό ρόλο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σε παγκόσμιο επίπεδο.

— *Τα οφέλη της Γερμανίας που προκύπτουν από τη ηγεμονική θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι απολύτως κατανοητά. Γιατί όμως χώρες όπως η Ελλάδα υποκύπτουν πρώτες ή τουλάχιστον παρουσιάζονται πιο ευάλωτες στις καταστροφικές συνέπειες της κρίσης; Το βασικό επιχείρημα των κυρίαρχων κύκλων είναι ότι πρόκειται για χώρες με διαφθορά και αναξιοκρατία που πληρώνουν τις δομικές και λειτουργικές τους αδυναμίες.*

Γιάννης Μηλιός — Αυτό το επιχείρημα αναγνωρίστηκε κυρίως μετά την κρίση, όταν ερμηνεύτηκαν ως «κακές» οι ανισορροπίες του εμπορικού ελλείμματος με το κεφαλαιακό πλεόνασμα. Η πραγματική όμως αιτία είναι ότι το εν λόγω μοντέλο βασιζόταν στην υπεροχή του χρηματοπιστωτικού τομέα που εξασφάλιζε και τη γρήγορη μεγέθυνση. Η κατάρρευσή του πλήττει συνεπώς περισσότερο αυτές τις χώρες. Παράλληλα, προετοιμαζόταν μια τέτοια κοινωνική αλλαγή από το γεγονός ότι η συγκριτικά μεγάλη περίοδος μεγέθυνσης, όπου για παράδειγμα το ΑΕΠ της Ελλάδας αυξήθηκε σε μια δεκαετία κατά 61% ενώ στην ίδια περίοδο το αντίστοιχο της Γερμανίας αυξήθηκε κατά 17,5%, επέτρεψε στις κυρίαρχες τάξεις να υλοποιήσουν με απροκάλυπτο τρόπο στόχους της νεοφιλελεύθερης ατζέντας, όπως η ανοχή στη φοροδιαφυγή και η μείωση των φορολογικών συντελεστών.

— *Η ανάπτυξη δηλαδή υπερκάλυπτε τα υπολείποντα έσοδα της φορολογίας.*

Γιάννης Μηλιός — Ακριβώς. Οι κυβερνήσεις επέλεξαν να τα μειώνουν διότι το χρέος, ενώ μεγάλωνε συνεχώς, έμενε σταθερό ως ποσοστό του ΑΕΠ. Όταν ξεσπάει η κρίση, οι συγκεκριμένες κυρίαρχες τάξεις έχουν πολύ πιο έντονο το όραμα της συντριβής της εργατικής τάξης με μέτρα όπως απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων, δραστική συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, ιδιωτικοποίηση των πάντων, μείωση των μισθών. Το πολιτικό αυτό πρόγραμμα ανέλαβε να το υλοποιήσει πρόθυμα ο Γεώργιος Παπανδρέου ο οποίος επιτάχυνε τη χρηματοπιστωτική αναξιοπιστία της χώρας μιλώντας, από την πρώτη

στιγμή που ανέλαβε την κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 2009, για «Τιτανικό» και καταστροφή.

— Ποιος είναι ο απολογισμός της εφαρμογής αυτής της πολιτικής στην περίπτωση της Ελλάδας;

Γιάννης Μηλιός — Το συμπέρασμα είναι ότι έχουμε μια επιτυχία των άδηλων στόχων διότι, όντως, συμπίεστηκε η αξία της εργατικής δύναμης, αποδιαρθρώθηκε το όποιο κοινωνικό κράτος, κυριάρχησαν κάποιες συγκεκριμένες ταξικές αντιλήψεις. Από την άλλη, απέτυχαν όλοι σχεδόν οι διακηρυγμένοι στόχοι, και κυρίως, η διαχειριστικότητα του χρέους που θα συνεπαγόταν αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής αξιοπιστίας με τη δυνατότητα του ελληνικού δημοσίου να ξαναβγεί στις αγορές. Αυτή η επαγγελία απομακρύνεται. Σε όλες τις χώρες που έχουν πληγεί από την κρίση έχουμε παρόμοια δραματικά αποτελέσματα, δηλαδή μαζική ανεργία των νέων, απαξίωση των εργαζομένων, επιδείνωση των κοινωνικών ανισοτήτων, αύξηση της φτώχειας, των αστέγων, συγκέντρωση του πλούτου σε όλο και λιγότερα χέρια.

— Υπάρχει κάποια προοπτική εξόδου από την κρίση στα πλαίσια αυτού του μοντέλου;

Γιάννης Μηλιός — Εδώ θα επικαλεστώ μια φράση του Μαρξ που λέει ότι μόνιμες κρίσεις δεν υπάρχουν. Από θεωρητική άποψη, υπάρχει πάντα μια καπιταλιστική έξοδος από τη κρίση. Μια τέτοια έξοδος θα μπορούσε να είναι η «ασιατικοποίηση» της οικονομίας (χαμηλοί μισθοί, έλλειψη δικαιωμάτων, ευέλικτες μορφές απασχόλησης και ισχύο κοινωνικό κράτος) ή η λατινοαμερικανοποίηση της οικονομίας (δυσμός ανάμεσα στα περιθωριοποιημένα στρώματα του πληθυσμού που ζουν σε συνθήκες εξαθλίωσης και στα πιο εύπορα τμήματα που βρίσκονται σε διαρκή πόλεμο με το περιθώριο και ζουν έγκλειστα σε καγκελόφρακτες περιοχές). Φοβάμαι ότι είναι ίσως η πιθανότερη έξοδος στο βαθμό που οι ευνοούμενοι από την κρίση δεν αντιπροσωπεύουν πάνω από ένα τέταρτο του πληθυσμού. Όπως δείχνουν οι επίσημες στατιστικές, τα κέρδη μέσα στην κρίση αυξάνουν ως ποσοστό του ΑΕΠ, αν και μειώνονται σαν απόλυτο μέγεθος δεδομένης της συρρίκνωσης της οικονομίας.

— Ποια είναι η τελική κατάληξη όταν ο νεοφιλελευθερισμός υλοποιεί το ανομολόγητό του πρόγραμμα;

Γιάννης Μηλιός — Είναι ένα μη ανθρώπινο σύστημα που συνεπάγεται μεγάλη καταστροφή μιας μερίδας της κοινωνίας. Για να αντιληφθούμε όχι ακριβώς τι θα συμβεί αλλά τις ποιοτικές μεταβολές που ενδεχομένως να εγκυμονούνται, θα μπορούσαμε να ανατρέξουμε σε ανάλογα ιστορικά παραδείγματα. Μια από τις διεισδυτικές επεξεργασίες που έκανε ο Μαρξ στο *Κεφάλαιο*, ήταν να συγκεντρώσει πολλά εμπειρικά στοιχεία που ορισμένες φορές μοιάζουν ακατανόητα στον αναγνώστη που έχει συνηθίσει στα πρώτα θεωρητικά κεφάλαια. Θα αναφέρω μόνο μια λεπτομέρεια. Στην διάρκεια των ναπολεόντειων πολέμων, ο μέσος Πρώσος νέος είχε ύψος 1.70. Την εποχή που συντάσσεται το *Κεφάλαιο*, δηλαδή στα μέσα της δεκαετίας του 1860, το 61 % των νέων της Πρωσίας δεν στρατολογήθηκαν επειδή είχαν ύψος κάτω από 1.55. Αυτό συνέβη γιατί είχε αρχίσει η βιομηχανική επανάσταση στην Πρωσία και τα παιδιά δούλευαν από την ηλικία 6-7 χρονών 10-12 ώρες ημερησίως, 7 ημέρες την εβδομάδα, κάτω από άθλιες συνθήκες εργασίας. Η πρώτη φάση της βιομηχανικής συσσώρευσης κατέστρεψε μια ολόκληρη γενιά και παρά λίγο να καταστρέψει το ίδιο το κεφάλαιο γιατί κατέστρεφε την εργατική τάξη. Κατόπιν το δικαίωμα στην αξιοπρεπή εργασία κατακτήθηκε και θεσμοθετήθηκε με λαϊκούς αγώνες. Υπήρχαν βέβαια κάποιοι πεφωτισμένοι δημόσιοι υπάλληλοι, κυρίως επιθεωρητές εργασίας που διαμαρτύρονταν από την αρχή για την επιδείνωση της κατάστασης. Αλλά και όταν ψηφίζονταν προστατευτικοί νόμοι συνήθως δεν εφαρμόζονταν ή σε πρώτη φάση δεν προβλέπονταν κυρώσεις για όσους δεν εφαρμόζαν τους εργατικούς νόμους, ούτε υπήρχαν επαρκείς μηχανισμοί ελέγχου και εποπτείας τήρησής τους.

— Τι δείχνουν αυτά τα ιστορικά παραδείγματα;

Γιάννης Μηλιός — Δείχνουν ότι το βαρέλι δεν έχει πάτο, ότι δεν υπάρχει όριο, ότι μπορεί να συμβεί το οτιδήποτε. Ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η οπισθόδρομη πορεία δεν είναι κάποιος αυτοματισμός μέσα στο ίδιο σύστημα για να αναχαιτιστεί η

απάνθρωπη απαξίωση των εργαζομένων που θυσιάζονται στο βωμό της κερδοφορίας, αλλά η ανάπτυξη των κοινωνικών αγώνων. Εδώ έγκειται και η προοπτική του ΣΥΡΙΖΑ να μη περιοριστούν αυτοί οι αγώνες μόνο στην προστασία της εργασίας ή στην επιστροφή στη προτέρα κατάσταση αλλά να οδηγήσουν, με τη παρέμβαση κομμάτων, συνδικάτων και κοινωνικών οργανώσεων, στην εντονότατη αμφισβήτηση του συστήματος.

— *Η καταστροφική έξοδος από την κρίση είναι αναστρέψιμη;*

Γιάννης Μηλιός — Είναι αναστρέψιμη γιατί σε τελική ανάλυση είναι ζήτημα πολιτικό και διακυβεύεται στη βάση συγκεκριμένων συσχετισμών δυνάμεων. Η περίφημη ΤΙΝΑ (There Is Not Alternative) είναι ένας προπαγανδιστικός μύθος του νεοφιλελευθερισμού. Η κοινωνική αλλαγή είναι εφικτή σε οποιαδήποτε χώρα.

— *Ποια είναι η σημασία για την Ευρώπη της προοπτικής μιας κυβερνητικής εξουσίας του ΣΥΡΙΖΑ στη Ελλάδα ;*

Γιάννης Μηλιός — Ας απαντήσουμε αντίστροφα. Στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου Μαΐου - Ιουνίου 2012, μια ολόκληρη προπαγάνδα των κυρίαρχων κύκλων είχε θεωρήσει ως άκρως αρνητική εξέλιξη το να κερδίσουμε τις εκλογές και ερμήνευε με το δικό της τρόπο την πολιτική ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ, χαρακτηρίζοντάς τον ως λαϊκιστικό και αντιευρωπαϊκό κόμμα που αντιμάχεται τη διάσωση της Ελλάδας. Το περιοδικό *Spiegel*, η *Bild* και άλλες γερμανικές εφημερίδες δημοσίευσαν πρωτοσέλιδα άρθρα (ορισμένα μάλιστα στα ελληνικά) που παρότρυναν τους Έλληνες να μη ψηφίσουν τον ΣΥΡΙΖΑ. Πολλοί εργοδότες απειλούσαν πως αν εκλεγεί ο ΣΥΡΙΖΑ θα κλείσουν τις επιχειρήσεις τους και οι εργαζόμενοι θα εισέλθουν στην ανεργία. Υπήρχε συνεπώς μια πολύ μεγάλη αναταραχή στις κυρίαρχες ελίτ στην Ευρώπη αλλά και ευρύτερα διεθνώς διότι διαρρηγνυόταν το νεοφιλελεύθερο μοντέλο και άνοιγε ένα παράθυρο μάχης με άλλους όρους για την ανατροπή του. Μια νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στη Ελλάδα θα έστελνε ένα ηχηρό μήνυμα στην Ευρώπη και διεθνώς ότι οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις δεν είναι παντοδύναμες και μπορούν να ηττηθούν. TINA is dead.

— *Τι θα μπορούσαν να κάνουν οι προοδευτικές δυνάμεις στην Ευρώπη για να βοηθήσουν προς αυτή τη κατεύθυνση;*

Γιάννης Μηλιός — Κατ' αρχήν, χρειάζεται να δώσουν τη μάχη μέσα στη χώρα τους για να αλλάξει αυτή η νεοφιλελεύθερη πολιτική. Από την άλλη πλευρά, θα εμπνέονταν σίγουρα από την αλλαγή κατάστασης στην Ελλάδα ώστε να γίνουν πιο ισχυρές εκείνες οι δυνάμεις που υποστηρίζουν την αναγκαιότητα αυτής της αλλαγής. Η αλληλεγγύη δεν είναι σύνθημα, αλλά όπλο των λαών. Το κοινωνικό κίνημα στην Ευρώπη και οι προοδευτικοί πολιτικοί σχηματισμοί θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο για να στηρίξουν μια κυβέρνηση με κορμό τον ΣΥΡΙΖΑ που εφαρμόζει εναλλακτική πολιτική σε μετωπική σύγκρουση με τις μνημονιακές λογικές και εξαρτήσεις.